

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Сегодня основная проблема, стоящая перед учителем, – вернуть книгу учащимся, сформировать активный читательский интерес, воспитать потребность готовиться к урокам литературы не только по краткому пересказу, а по первоисточнику (полному тексту).

Литература:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Програма зі світової літератури для 5-9 класів / під ред. О. Ніколенко (постанова кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392).
2. Крылатые слова. [Электронный ресурс] // Режим доступа до <http://www.genialnee.net/themes/chtenie/>.
3. Нова програма зі світової літератури – новий етап у розбудові гуманітарного простору України: інтерв'ю з Ольгою Ніколенко // Зарубіжна література у школах України. – 2012. – №7-8. – С.2-5.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5-т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.3. – 670 с.
5. Ян Амос Коменский выдающийся христианский педагог [Электронный ресурс] // Режим доступа до <http://domostroitel.org.ru/page/yan-amos-komenskii>.

Панасюк О. В.*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Школа має готувати не лише носія знань, а й творчу особистість, яка здатна використовувати здобуті знання, бути конкурентоздатною в будь-якій сфері суспільного життя, тобто виховувати компетентну особистість. Реалізація принципів компетентісного підходу в навчанні та вихованні підростаючої особистості – один із шляхів підвищення ефективності освіти.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку нашого суспільства стверджується істина – доля цивілізації на Землі залежить від навченості людини. Земна цивілізація може бути збережена тільки в умовах досягнення згоди, розуміння, а не конфронтації. Людина повинна правильно орієнтуватися в нормах загальнолюдської моралі та робити правильний свідомий вибір, визначаючи свою позицію в прийнятті логіки поведінки. Проте традиційна школа, орієнтована на передавання знань, умінь і навичок від покоління до покоління, від учителя до учня, не встигає за темпами їх нарощування. Так, навчально-виховний процес недостатньо розвиває здібності, необхідні випускникам для того, щоб самостійно визначитися в глобалізованому та надзвичайно динамічному світі, приймати обґрунтовані рішення щодо свого майбутнього, бути активними, конкурентоспроможними й мобільними суб'єктами на ринку праці. Головними недоліками традиційної системи освіти

---

* © Панасюк О. В.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

є породжені нею невміння й небажання дітей активно вчитися, а також несформованість ціннісного ставлення до власного розвитку, освіти та соціуму в цілому. Для вдосконалення навчання й виховання молоді потрібна ґрунтовна, системна перебудова вітчизняної моделі освіти. Тому проблема, окреслена нами, є актуальною.

Мета статті: висвітлити орієнтацію системи освіти на компетентнісний підхід у навчанні й вихованні як шлях підвищення конкурентоспроможності випускника загальноосвітнього навчального закладу в сучасних умовах.

Розвиток системи й змісту навчання в сучасному світі відбувається в контексті глобальних освітніх тенденцій, серед яких найпомітнішими є: масовий характер освіти та її неперервність; значущість освіти для особистості й суспільства; орієнтація на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності; адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтація на демократизацію всіх освітянських структур; орієнтація навчання на інновації, особистість, забезпечення можливостей її саморозвитку та саморозкриття; пріоритетність фінансування освіти в розвинених країнах.

Сучасна загальноосвітня школа – складна соціально-педагогічна система суспільства, і, як усяка система, за словами К. Маркса, «потребує керування». Тому зміни в управлінні діяльністю навчального закладу допоможуть певною мірою розв'язати проблему ефективності розвитку освіти та передбачити природні процеси розвитку педагогічної практики, здійснити цілеспрямований управлінський вплив на систему підготовки, перепідготовки педагогічних кадрів, внести суттєві корективи в зміст, тобто забезпечити перехід освітньої системи до функціонування на нових організаційних та психолого-педагогічних засадах.

Незадоволеність якістю освіти в реальній практиці, усвідомлення необхідності реформування роботи навчально-виховних закладів зумовлюють потребу в оновленні професійної підготовки, стилю професійної діяльності педагога. Особливо значущим є формування його компетентності, особистісно-професійних якостей, здатності жити й працювати в режимі інноваційних змін: приймати й розуміти нове, оволодівати новою ситуацією. Професіоналізація педагога неможлива без творчого самовизначення, у якому провідну роль відіграє його налаштованість на самовдосконалення, самоосвіту та саморозвиток.

Наявність різних наукових концепцій свідчить про актуальність і багатоаспектність проблеми управління навчанням та вихованням молоді. Системний підхід до управління навчанням дозволяє виявити науковий підхід до: цілепокладання, розробки технологій реалізації мети, моделювання системи, створення технологічної документації, яка є засобом поєднання науки й практики. На початку III тисячоліття радикально змінюється державна освітня політика й в Україні. Розпочалося

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

становлення нових парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої країни у світовий освітній простір, поглиблюються тенденції диференціації освіти. Міжнародне співробітництво покликане сприяти розширенню можливостей громадян України щодо отримання якісної освіти та ефективного використання свого фахового потенціалу в країнах розвинутої демократії.

Концепція розвитку школи стверджує необхідність якісного оновлення змісту освіти, забезпечення безперервного процесу становлення та розвитку гармонійної творчої особистості учня. Школа бере на себе місію створення нового освітнього середовища, де панує атмосфера педагогічної творчості вчителів-однодумців, учнів і батьків. Нове освітнє середовище передбачає й новий зміст освіти, нові технології навчання й виховання, розвиток інтелектуальних здібностей дітей, щоб вивести кожного школяра на виховання культури творчого мислення. За умов сьогодення школа покликана готувати не лише носія знань, а й творчу особистість, яка здатна використовувати здобуті знання для конкурентоспроможної діяльності в будь-якій сфері суспільного життя, тобто формувати компетентну особистість. Тому постає питання організації навчального процесу з точки зору компетентнісного підходу, що, у свою чергу, спричинює компетентнісний підхід до управління навчально-виховним процесом. Насамперед, зазначимо, що в цьому контексті прийнято виділяти три підходи до розвитку освіти на сучасному етапі:

- з точки зору змісту освіти – знанневий підхід, для якого важливими є знання, що учні здобувають у школі;
- з точки зору особливостей процесу навчання – важливими є питання організації навчання, як учні вчать, яку інформацію засвоюють, як їх учать учителі, як побудована пізнавальна діяльність. Головними виступають питання – що вчити, як учити, що засвоюється;
- з точки зору отриманих результатів – компетентнісний підхід, який націлює освіту на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), якими мають володіти учні після закінчення школи. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини в тих, чи інших питаннях [2].

Про компетентнісний підхід до формування змісту освіти зазначено в нових Державних стандартах початкової, базової і повної загальної середньої освіти, його реалізовано в «Критеріях навчальних досягнень». У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392) дається тлумачення понять «компетентність», «ключова компетентність», «компетентнісний підхід» [1]. Саме у зв'язку із цим соціальні та педагогічні проблеми формування життєвої компетентності особистості виходять сьогодні на рівень пріоритетних в управлінні навчальним закладом.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Підготовка компетентного випускника – це реалізація високої гуманістичної місії середньої освіти. Адже школа – це не лише місце, де здобувають тільки знання, уміння та навички, тобто освіту. У школі розвивається та примножується життєвий потенціал особистості, її життєва компетентність. У школі може й має відбуватися становлення індивідуально-особистісної життєтворчості учня. З погляду вимог до рівня підготовки випускників ключові компетентності є інтегральними характеристиками якості навчання учнів, пов'язані з їхньою здатністю до цільового осмисленого застосування комплексу знань, умінь, навичок, ставлень щодо певного міждисциплінарного кола проблем. Водночас вони є предметом моніторингових досліджень із метою визначення якості освіти, що мають місце у внутрішньо-шкільному контролі.

Окрім того, в управлінні навчальним закладом є доцільним звертати увагу на формування в учнів умінь навчатися самостійно, що слід розуміти як цілісне індивідуальне психологічне утворення, яке має кілька складників та інтегрує психолого-особистісні характеристики особистості зі змістовою й процесуальною основою учіння й характеризується розвинутою навчальною діяльністю. Наявність цього вміння програмує індивідуальний досвід успішної праці учня, запобігає перевантаженню, сприяє пізнавальній активності, ініціативі, раціональному використанню часу й навчальних засобів. Це дає змогу людині, яка звикла самостійно вчитися, не губитися в новій пізнавальній і життєвій ситуації, не зупинятися, якщо немає готових рішень, не чекати підказки, а самій шукати джерело інформації, шляхи розв'язання, бо вміння вчитися змінює стиль мислення й життя особистості.

Тільки розуміючи діяльність як цілісний і багатофункціональний процес, можна обґрунтувати сутність поняття «вміння вчитися» та його компонентів з урахуванням специфіки навчальної діяльності, серед яких – мотиваційний (ставлення до навчання), змістовий (відомі й нові знання, уміння, навички), процесуальний (способи виконання діяльності на різному рівні складності). Ця структура передбачає, що учень: сам визначає мету діяльності або приймає учителеву; проявляє зацікавленість навчанням, докладає вольових зусиль; організовує свою працю для досягнення результату; відбирає або знаходить потрібні знання, способи для розв'язання задачі; виконує в певній послідовності сенсорні, розумові або практичні дії, приймає операції; усвідомлює свою діяльність і прагне її вдосконалити; має вміння й навички самоконтролю та самооцінки [3].

Окрім самоосвітньої, важлива роль має відводитися формуванню соціальної компетентності, що передбачає такі здатності: аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, визначаючи в них власне місце, та проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідуумів, відповідно до соціальних норм

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

і правил, наявних в українському суспільстві, та інших чинників; продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими; застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання; спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій; визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, уміти емоційно налаштуватися на спілкування з іншим.

У свою чергу, загальнокультурна компетентність стосується сфери розвитку культури особистості та суспільства у всіх її аспектах, що передбачає передусім формування культури міжособистісних відносин, оволодіння вітчизняною та світовою культурною спадщиною, принципи толерантності, плюралізму й дозволяє особистості: аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в культурному та духовному контекстах сучасного українського суспільства; застосовувати засоби й технології інтеркультурної взаємодії; знати рідну й іноземні мови, застосовувати навички мовлення та норми відповідної мовної культури, інтерактивно використовувати рідну й іноземні мови, символіку та тексти; застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розроблення й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри; опановувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації.

Під поняттям «здоров'язбережувальна компетентність» слід розуміти характеристики, властивості учня, спрямовані на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення.

Компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій передбачають здатність учня орієнтуватись в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією відповідно до потреб ринку праці. Вони пов'язані з якість технічно та технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя й активної трудової діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, що охоплюють основні компоненти інформаційної культури учнів, базовані на раціональному співіснуванні з техносферою, відповідно до їхнього професійного самовизначення з урахуванням індивідуальних можливостей.

Підприємницька компетентність передбачає реалізацію здатностей: співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними, трудовими, природними й екологіч-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

ними ресурсами, інтересами й потребами інших людей та суспільства, застосовувати технології моніторингу ресурсів і забезпечення стійкого розвитку; організовувати власну трудову та підприємницьку діяльність і працю колективу, орієнтуватися в нормах і етиці трудових відносин; аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх із потребами ринку праці; складати, здійснювати й оцінювати плани підприємницької діяльності та особисті бізнес-проекти, розробляти прості моделі дій та прийняття економічно й екологічно обґрунтованих рішень у динамічному світі; презентувати та поширювати інформацію про результати/продукти власної економічної діяльності та діяльності колективу.

Реалізація компетентнісного підходу в управлінській діяльності передбачає дотримання низки дидактичних умов. Перша з них полягає в чіткому усвідомленні учасниками навчального процесу дидактичної специфіки, закладеної в поняття «компетентність» як педагогічної категорії, яка може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат – результат освіти.

У дидактичному вимірі результат компетентнісної освіти можна підкреслити таким виявом індивідуальності учня:

Знання – «Я знаю, що...»

Діяльність – «Я вмію це зробити... Я можу... Я роблю...»

Творчість – «Я створюю... Я придумую...»

Емоційно-ціннісна сфера – «Я прагну... Я хочу...»

Таким чином, компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти, причому як результат розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях [3].

Компетентнісний підхід визначає результативно-цільову спрямованість навчального процесу, управління яким передбачає поетапні дії вчителя та учнів із метою досягнення результату кожного року з кожної компетентності зокрема. Ключові компетентності, як базові, надпредметні, складно вимірювати. Тому під час відвідування уроків керівникам необхідно звертати увагу на вміле використання педагогами інтерактивних технологій, які дозволяють не тільки кількісно, з використанням 12-бальної системи оцінювання, а й якісно, включаючи самооцінку та зовнішню експертну оцінку, відстежувати формування ключових компетентностей. Наприклад: тести з відкритими завданнями; включення учнів у дослідницьку діяльність; постановка та розв'язання проблемних завдань; диспути як ефективний засіб компетентнісного навчання; розв'язання ситуативних завдань; мультимедійне навчання, комп'ютерне моделювання; використання методу навчальних проектів [4].

Отже, компетентнісний підхід – це орієнтир національної системи освіти. Для того щоб він повною мірою став реальними, необхідна екстраполяція його ідей на педагогічний процес. Оскільки особливістю компетентнісного підходу є нова мета

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

навчання, очевидним стає те, що відповідно до неї мають бути адаптовані всі компоненти навчального процесу. Тільки за умови охоплення всього педагогічного процесу можна досягти формування компетентності учнів як інтегрованого результату навчання.

Література:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011>.
2. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 40. – Серія: Педагогічні науки. – 2008. – С. 63-68.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.
4. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті / М. Рудь // Вісник Львів. ун-ту. – Серія: Педагогіка – 2006. – Вип. 21, ч. 1. – С. 73-82.

Пирогов І. А.*

СИСТЕМА ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ГІМНАЗІЇ

У статті обґрунтовано умови ефективності виховної роботи в гімназії, спрямовані на формування творчої особистості підлітків. Окреслено основні концептуальні аспекти проблеми, завдання виховної роботи, що забезпечують творчу самоактуалізацію молоді, зокрема зроблено наголос на розвитку їхньої самосвідомості й самооцінки. Проаналізовано форми організації виховної роботи в позаурочний час у начальному закладі.

Актуальність проблеми виховання особистості в сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлено необхідністю державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократизму, соціальної справедливості, що мають забезпечити всім громадянам можливість для розвитку та застосування їхніх потенційних здібностей, досягнення суб'єктивно привабливих і водночас соціально значущих цілей як умови реалізації найголовнішої соціально-психологічної потреби людини – потреби в самовизначенні та самоствердженні.

Виховання в сучасних умовах розглядається як економічно й соціально обумовлений процес, що виконує в суспільстві завдання збереження, відтворення культури, забезпечує умови для вільного становлення особистості та її життєтворчості, а також як необхідна умова соціалізації підростаючого покоління.

Проблема виховання досліджувалась і продовжує розроблятися вченими філософами: (Б.Ананьєв, В.Асмус, А.Буров, Л.Виготський, І.Зяюн, М.Каган); педагогами та психологами (А.Макаренко, В.Сухомлинський, С.Ругова, Ш.Амонашвілі). Сучасні вчені (І.Бех, В.Дряпка, О.Олексюк, О.Рудницька,

---

* © Пирогов І. А.